

Asia: K 2/2026 vp Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksesta eduskunnalle 2026

Vastaanottaja: Sivistysvaliokunta

Asia: K 2/2026 vp

Ajankohta: 21.4.2026

[Vammaisfoorumi](#) on 29 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskevan sopimuksen mukaisesti edistää vammaisten ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 223 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta ihmistä.

Vammaisfoorumi kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen asiantuntijalausunto

1. Lähtökohdat ja ihmisoikeusperusta

Vammaisfoorumi tarkastelee Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomusta eduskunnalle 2026 osana Suomen velvollisuutta turvata vammaisten henkilöiden yhdenvertaiset perus- ja ihmisoikeudet. Sivistykselliset oikeudet – oikeus varhaiskasvatukseen, koulutukseen, kulttuuriin ja elinikäiseen oppimiseen – ovat keskeinen osa vammaisten henkilöiden osallisuutta, yhdenvertaista osallistumista sekä täysivaltaista kansalaisuutta.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus muodostaa tälle tarkastelulle oikeudellisen ja periaatteellisen viitekehyksen. Sopimus edellyttää, että sivistyspalvelut järjestetään yhdenvertaisesti ja siten, että ne tosiasiallisesti mahdollistavat vammaisten lasten, nuorten ja aikuisten osallistumisen ja oppimisen.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus osoittaa, että näiden velvoitteiden toimeenpanossa on edelleen merkittäviä puutteita erityisesti sivistystoimen alueella.

2. Koulutusjärjestelmä ja yhdenvertaisuuden toteutuminen

Vammaisfoorumi yhtyy kertomuksen arvioon siitä, että koulutuksen yhdenvertaisuudessa on tapahtunut edistystä, mutta vammaiset lapset ja nuoret kohtaavat edelleen merkittäviä esteitä eri koulutusasteilla. Kysymys ei ole ainoastaan yksittäisistä syrjintätilanteista, vaan koulutusjärjestelmän rakenteista ja toimintatavoista, jotka eivät kaikilta osin vastaa yksilöllisiin tuen tarpeisiin.

Syrjintä koulutuksessa ilmenee usein välillisesti. Se voi näkyä esimerkiksi tukitoimien viivästymisenä, katkoksina tuen järjestämisessä tai tukiratkaisuina, jotka eivät perustu oppilaan tarpeiden kokonaisarviointiin. Lisäksi perheille saattaa käytännössä muodostua huomattava vastuu oikeuksiensa toteutumisen seuraamisesta ja vaatimusten esittämisestä. Tällaiset käytännöt heikentävät vammaisten lasten ja nuorten tosiasiallisia mahdollisuuksia hyötyä koulutuksesta yhdenvertaisesti.

3. Perusopetuksen tuen uudistukset ja lapsen edun ensisijaisuus

Vammaisfoorumi pitää erityisen tärkeänä Yhdenvertaisuusvaltuutetun suositusta arvioida perusopetuksen tukijärjestelmien uudistusten vaikutuksia vammaisiin oppilaisiin. Sivistysvaliokunnan näkökulmasta keskeistä on varmistaa, etteivät lainsäädännön muutokset johda tuen tosiasialliseen heikentymiseen tai oikeudellisen selkeyden vähentymiseen.

Tukijärjestelmien kehittämisessä ei tule siirtyä ratkaisuihin, joissa yksilöllinen tuki korvautuu yleisluonteisilla tukimuodoilla ilman riittävää arviointia. Vastuu tuen tarpeen tunnistamisesta ja tuen hakemisesta ei saa kohtuuttomasti siirtyä perheille. Lapsen edun ensisijaisuus edellyttää, että tukiratkaisut perustuvat lapsen tarpeisiin ja turvaavat oppimisen edellytykset pitkällä aikavälillä.

4. Varhaiskasvatuksen merkitys sivistyksellisten oikeuksien toteutumisessa

Vammaisfoorumi korostaa, että yhdenvertaisuuden toteutuminen sivistyspalveluissa alkaa varhaiskasvatuksesta. Varhaiskasvatuksessa toteutettavat tukiratkaisut vaikuttavat olennaisesti lapsen oppimisen edellytyksiin, hyvinvointiin ja myöhempään koulutuspolkuun.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessa esiin nostetut havainnot tukevat Vammaisfoorumin näkemystä siitä, että varhaiskasvatuksen resurssien, henkilöstön osaamisen ja tukirakenteiden erot kuntien välillä vaarantavat vammaisten lasten yhdenvertaiset mahdollisuudet. Varhaisen tuen puutteet heijastuvat usein myöhempään koulutuksellisiin haasteisiin ja osallisuuden kaventumiseen.

5. Esteettömyys ja saavutettavuus sivistyspalveluissa

Vammaisfoorumi pitää Yhdenvertaisuusvaltuutetun esittämää linjausta esteettömyyden ja saavutettavuuden laiminlyöntien tunnistamisesta syrjinnäksi erittäin merkittävänä. Sivistystoimessa esteettömyys ja saavutettavuus koskevat fyysisten tilojen lisäksi digitaalisia oppimisympäristöjä, oppimateriaaleja, arviointikäytäntöjä sekä kulttuuri- ja harrastuspalveluja.

Mikäli sivistyspalvelut on suunniteltu oletukselle yhdenlaisesta toimintakyvystä, ne voivat tosiasiallisesti sulkea osan käyttäjistä palvelujen ulkopuolelle. Tällöin sivistykselliset oikeudet eivät toteudu yhdenvertaisesti, vaikka palvelut olisivat muodollisesti avoimia kaikille.

6. Inklusio sivistyspolitiikassa

Vammaisfoorumi jakaa kertomuksessa esitetyn arvion siitä, että inklusion toteutuminen edellyttää riittävää resursointia, pedagogista osaamista ja toimivia tukirakenteita. Ilman

näitä edellytyksiä inklusion käytännön toteutus voi johtaa tilanteisiin, joissa vammaiset oppilaat jäävät vaille tarvitsemiaan tukitoimia.

Inklusiota tulee tarkastella ensisijaisesti vammaisten lasten ja nuorten oikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Hallinnolliset tai taloudelliset lähtökohdat eivät saa syrjäyttää tavoitetta turvata yhdenvertainen pääsy opetukseen ja oppimisen tukeen.

7. Yhteenveto

Vammaisfoorumi katsoo, että Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus tarjoaa sivistysvaliokunnalle tärkeän tietopohjan arvioida sivistyspolitiikan ja sivistyslainsäädännön vaikutuksia vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumiseen. YK:n vammaissopimuksen toimeenpano edellyttää, että sivistystoimea tarkastellaan keskeisenä osana yhdenvertaisuustyötä.

Vammaisfoorumi kehottaa sivistysvaliokuntaa varmistamaan, että:

- sivistysalan lainsäädäntö ja uudistukset tukevat tosiasiallista yhdenvertaisuutta
- tukijärjestelmien muutoksia arvioidaan järjestelmällisesti vammaisten lasten ja nuorten näkökulmasta
- esteettömyys, saavutettavuus ja yksilöllinen tuki tunnistetaan sivistyksellisinä perusoikeuksina
- inklusion toteutumista arvioidaan ensisijaisesti oikeuksien näkökulmasta.

Vammaisfoorumi ry

Maija Aatelo
puheenjohtaja

Anni Kyröläinen
pääsihteeri
p. 045 217 4936
anni.kyrolainen@vammaisfoorumi.fi